

І. Р. Мицишин

Аналіз державних механізмів фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва Львівщини

Проаналізовано державні механізми фінансового забезпечення підприємства, вказано на недоліки у розробці державних програм і проведено порівняння програм розвитку вибраних міст Львівщини. Запропоновано підвищити цільовий характер, деталізацію та дієвість програм, які мають враховувати особливості території, їх потенціал.

Ключові слова: сектор МСП, державні програми підтримки, проблеми фінансування, доступ до кредитних ресурсів, ефективність програм.

Постановка проблеми. Розвиток малого бізнесу є потужним фактором структурної перебудови економіки, прискорення науково-технічного прогресу, формування нового соціального прошарку, оскільки саме малий бізнес створює 50-60% валового внутрішнього продукту та забезпечує 50-70% зайнятості населення в країнах з ринковою економікою, становить основу дрібного виробництва, дає життя великому бізнесу, сприяє розвитку конкуренції, наповнює ринок товарами і послугами повсякденного користування тощо [1].

На жаль, в Україні така ситуація є оберненою, адже наш ринок багато в чому монополізований великими підприємствами. Стимулювання розвитку підприємництва є одним з визначальних пріоритетів державної політики в умовах протидії ризикам загострення економічної депресії, завдяки чому стає можливим досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку як регіонів, так і країни загалом: створення нових робочих місць; підвищення рівня доходів; формування на місцевих ринках конкурентного середовища щодо пропозиції товарів та послуг, підвищення їх якості; збільшення надходження капіталу до регіональної (та національної) економіки; збільшення надходжень до Державного та місцевих бюджетів; уповільнення обсягів трудової міграції активної частини працездатного населення за кордон; збільшення у суспільстві прошарку середнього класу.

Тому фінансова підтримка пріоритетних галузей економіки регіону та тих суб'єктів підприємницької діяльності, які функціонують у цих галузях, сприятиме збалансованому розвитку відповідних адміністративно-територіальних комплексів. Крім того, надходження від суб'єктів гос-

© *І. Р. Мицишин*, 2014.

подарювання забезпечать поповнення дохідної частини місцевих бюджетів власними коштами і таким чином сформують необхідний бюджетний потенціал конкретної території.

Мета статті є розгляд державних механізмів фінансового забезпечення малого та середнього підприємництва Львівщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні основними видами діяльності у сфері малого підприємництва в Україні, як і в країнах ЄС, є торгівля, будівництво, фінансова діяльність і сфера послуг. Проте в нашій державі і досі розвиток малого підприємництва залишається на низькому рівні. У країнах з розвинутою ринковою економікою чисельність зайнятих у сфері малого підприємництва, як правило, перевищує 50% населення працездатного віку, а подекуди може наблизитись і до 80% [2]. МСП в Україні, за даними податкової служби, стабільно забезпечують надходження до державного бюджету близько 50% загальних податкових надходжень і понад 60% надходжень від податку на додану вартість. За експертними оцінками частка МСП у ВВП України дорівнює близько 50-60% [3].

Основними проблемами, які стримують розвиток малого бізнесу, є:

- зниження мотивації до підприємницької діяльності через невисокі фінансові результати господарювання та значну частку суб'єктів господарювання, які збиткові або припинили діяльність;
 - низький рівень захищеності майна та права власності суб'єктів підприємництва через наявність дій, пов'язаних з протиправним захопленням підприємств, недосконалість чинного корпоративного і кримінального законодавства і судової системи;
 - складність та обмеженість доступу без змін залишити і новостворюваних суб'єктів підприємництва до ресурсів і ринків, прав діяльності.
- В Україні все ще існує велика кількість адміністративних бар'єрів тощо.

Проте одним з основних чинників, які стримують розвиток малого бізнесу, є проблема фінансування господарської діяльності, ресурсного, фінансового та інвестиційного забезпечення розвитку бізнесу. Вітчизняні суб'єкти підприємництва характеризуються недостатньою забезпеченістю власними фінансовими ресурсами та робочим оборотним капіталом. Це обмежує їх можливості з розвитку бізнесу та модернізації бізнес-процесів.

Основні два види зовнішнього фінансування малого бізнесу: – пряме державне фінансування і кредитування. На жаль, державне фінансування в Україні майже не здійснюється через відсутність у

держави таких можливостей, пряма фінансова допомога підприємствам практично відсутня, хоча це має бути основною частиною фінансування бізнесу. На сьогодні в Україні фінансова підтримка підприємництва на рівні держави здійснюється через програму «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», на виконання якої у Державному бюджеті України на 2013 р. було виділено 10,3 млн грн. Якщо провести порівняльний аналіз з США, то там щороку сума субсидій становить понад 300 млрд дол.

Розвиток підприємництва як сукупності суб'єктів комерційної господарської діяльності, які функціонують на засадах організаційно-господарського новаторства, створюючи продукцію (товари, виконуючи роботи, надаючи послуги) новими методами, відкриваючи нові джерела сировини, ринки збуту є джерелом та основою інноваційного типу розвитку економіки регіону.

Унаслідок руйнівного впливу кризових явищ 2008-2009 рр. в Україні спостерігалось значне погіршення кількісних і якісних показників функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, особливо у секторі малого бізнесу (зменшення чисельності малих підприємств). Негативно, що ці тенденції не лише збереглися, але й посилилися у посткризовий період і характерні для 2013 – початку 2014 рр. Йдеться про зменшення кількості малих підприємств і фізичних осіб-підприємців, нестабільність обсягів реалізованої продукції (табл. 1). У той же час фінансовий стан підприємств сектору МСП демонструє нижчі за граничні значення індикаторів фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, від'ємний фінансовий результат до оподаткування та високу частку збиткових підприємств.

В умовах післякризового періоду розвиток малого підприємництва відіграє надзвичайно важливу роль для досягнення в Україні соціальної стабільності, збільшення робочих місць, зростання доходів населення. А відтак виникає нагальна потреба у забезпеченні державної підтримки розвитку малого підприємництва. Заходи держави у цьому напрямі мають поєднувати як загальносистемне регулювання ринкового середовища (конкурентна, податкова, зовнішньоекономічна, митна тощо політика), так і специфічні заходи державного регулювання та державної підтримки розвитку малого підприємництва, у т. ч. на регіональному рівні.

Пріоритетне значення на місцевому рівні має отримати стимулювання малого підприємництва до розвитку інноваційної діяльності (у т. ч. у сфері

Таблиця 1

Основні показники діяльності суб'єктів малого підприємництва у Львівській області [4]

Показники	Суб'єкти малого підприємництва	у тому числі – підприємства	у тому числі – фізичні особи-підприємці
Кількість суб'єктів малого підприємництва, одиниць			
2010	102 474	19 311	83 163
2011	72 883	15 695	57 188
2012	73 482	16 368	57 114
2013	81 836	17 849	63 987
Кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць			
2010	402	76	326
2011	287	62	225
2012	289	64	225
2013	322	70	252
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб			
2010	265,2	124,8	140,4
2011	230,0	118,6	111,4
2012	221,8	109,2	112,6
2013	224,2	103,6	120,6
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн			
2010	29 854,9	19 015,9	10 839,0
2011	32 718,0	23 621,8	9 096,2
2012	36 329,8	25 389,6	10 940,2
2013	38 669,3	26 017,7	12 651,6

енергозбереження, освоєння альтернативної енергетики, виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг, імпортозаміщення тощо).

Ефективність програмування державної регіональної політики розвитку малого підприємництва значною мірою визначається обсягами визначених і виділених фінансових ресурсів на реалізацію заходів відповідних програм. За умови планування великої кількості масштабних заходів та, очевидно, й суттєвих обсягів фінансування, неналежне фінансове забезпечення призведе до невиконання заходів програм, а отже й їх до низької ефективності.

У табл. 2 проаналізовано вибрані програми розвитку міст Львівщини.

Одразу видно, що програми побудовані за одним зразком-кліше і містять констатацію проблем, притаманних МСП державі загалом, а не конкретним територіальним одиницям. Щодо заходів, то вони здебільшого

Таблиця 2

Порівняння проблеми та завдань Програм розвитку МСП у вибраних містах Львівщини

	Миколаїв	Червоноград	Сколе
Проблеми МСП	<ul style="list-style-type: none"> - недосконалість нормативно-правового регулювання підприємництва - складна система видачі документів дозвільного характеру - недостатній рівень фінансової підтримки підприємницьких структур - недостатньо розвинута інфраструктура підтримки підприємництва - слабкість матеріальної, технічної, фінансової, кадрової складових підприємницької діяльності - ускладненість залучення фінансових ресурсів з ринкових джерел, жорсткі умови кредитування 	<p style="text-align: center;"><i>Сильні</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - брак кваліфікованого управлінського персоналу суб'єктів малого і середнього підприємства, спроможного розвивати бізнес в умовах членства України у СОГ та євро інтеграційних процесах - низький інноваційний потенціал малого і середнього підприємства - низький рівень іноземних інвестицій 	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень тінізації трудових відносин - незадовільний стан дорожнього покриття - проблеми водопостачання та водовідведення - брак спеціалістів пошукової роботи та медичних працівників у період найбільшого навантаження - низька завантаженість відпочинкових комплексів у міжсезоння
	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність реєстру електронно-інформаційних ресурсів - недосконалість механізму партнерства між державою та малим і середнім підприємництвом - низький рівень залучення молоді та сільського населення до малого і середнього підприємства тощо. 		

Продовження табл. 2

	Миколаїв	Червоноград	Сколе
Заходи Програм	<ul style="list-style-type: none"> - співпраці між державою, приватним сектором та громадськими організаціями у сфері навчання підприємництва - розширення можливостей участі суб'єктів малого і середнього підприємництва у реалізації проєктів державно-приватного партнерства 	<p><i>Спільні</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стимулюванню підприємницької ініціативи, іноземних інвестицій - вирішенню соціально-побутових проблем - підвищенню підприємницької культури населення 	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня життя громадян і створення додаткових робочих місць - підвищення рівня послуг та розширення співпраці у туристичній галузі - підвищення ефективності покращення інформаційного та рекламного забезпечення - розширення мережі туристичних шляхів
<ul style="list-style-type: none"> - спрощення порядку започаткування та припинення підприємницької діяльності - удосконалення процедур ліцензування та отримання документів дозвільного характеру - розроблення і виконання програм інтеграції суб'єктів малого і середнього підприємництва в національні та міжнародні інноваційні і технологічні кластери удосконалення системи професійної освіти, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва - використання особливостей регіону і вигідного географічного положення, природно-ресурсного потенціалу 			

Складено автором на основі [5].

декларативні та не відображають конкретного механізму їх здійснення. Через обмеженість фінансування найчастіше проводились круглі столи та конференції, ефективність яких є невисокою.

Виникають питання і щодо фінансування заходів з розвитку інфраструктури (у т. ч. заради поповнення статутного та оборотного фондів) підтримки підприємництва. Підприємці визнають дієвість цих організацій близькою до нуля. Більшість із зазначених суб'єктів інфраструктури підприємництва здійснюють діяльність на комерційних засадах і надають послуги за ринковими цінами, часто недоступними для малих суб'єктів господарювання. Наприклад, сюди належать звичайні установи банків, які у 2012-2013 рр. надавали підприємцям кредити під 30-40% річних, або вже давно не здійснюють діяльності, створені фонди підтримки підприємництва.

Ефективність виконаних у межах Регіональної програми розвитку малого підприємництва у Львівській області за останні роки заходів була низькою. Про це свідчить таке:

- профінансовані та відповідно реалізовані заходи не стосуються більшості напрямів розвитку малого підприємництва, передбачених Програмою;
- в області не ведеться діяльність з формування і фінансування інвестиційних, інноваційних та інших фондів розвитку малого підприємництва;
- очікувані показники реалізації Програми є недостатньо обґрунтованими оскільки показники МСП Львівщини не покращуються, навпаки відбувається відхилення у гірший бік (як це видно з табл. 1).

З огляду на це, можна надати такі рекомендації щодо першочергових заходів з ефективної підтримки та визначення головних перспектив розвитку малого підприємництва:

- сприяти формуванню сприятливого підприємницького клімату;
- сприяти самозайнятості безробітних шляхом надання їм одноразової грошової допомоги для започаткування власної підприємницької діяльності;
- вжити заходів щодо розвитку малого підприємництва у сільській місцевості;
- стимулювати проведення регіональних конкурсів (тендерів) щодо закупівлі товарів і надання послуг малими підприємствами за кошти державних та місцевих бюджетів, а також участь підприємців у виконанні регіональних замовлень;

- запровадити механізми державно-приватного партнерства у сфері підтримки малого підприємництва на місцевому рівні.

Отже, попри позитивний висновок Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва щодо реалізації регіональних програм підтримки малого підприємництва в нашій державі, який міститься в Узагальненому звіті про стан виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні у 2012 р., як державне, так і регіональне програмування державної політики забезпечення економічної безпеки підприємництва, потребує істотного вдосконалення.

Висновки. З наведеного вище аналізу державної підтримки МСП можна дійти висновку, що підприємництво потребує вирішення проблем фінансування та кредитування. У вирішенні цієї проблеми важко обійтися без допомоги держави. Першочерговими заходами мають бути:

- здешевлення банківських кредитів і надання їх на довгостроковий період, що можливо при проведенні грамотного регулювання ставок рефінансування і мінімізації вартості кредитів з боку центрального банку;
- розвиток альтернативних способів забезпечення кредиту. Зокрема, розвиток страхування фінансових ризиків, заснування гарантійних фондів або надання державних гарантій за кредитами малих підприємств;
- розвиток альтернатив кредитування, зокрема лізингу, при якому малі підприємства не мають надавати заставу;
- підвищення інформованості суб'єктів малого бізнесу з приводу умов економічної діяльності малих підприємств, підвищення їх кредитної культури.

Поєднання та оптимізація різних джерел фінансових ресурсів у комплексі зі застосуванням дієвого фінансово-кредитного механізму стимулювання розвитку сприятиме зростанню ефективності МСП у Львівській області та державі загалом.

Список використаних джерел

1. Жук В. І. Щодо ефективності підтримки та перспектив розвитку малого підприємництва у регіонах : аналітична записка [Електронний ресурс] / Жук В. І., Багалов О. А. ; Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/903>
2. Мокій А. І. Напрями підвищення ефективності використання потенціалу розвитку прикордонних територій західних областей України (на прикладі

Львівської області) : аналітична записка [Електронний ресурс] / А. І. Мокій, М. І. Флейчук ; Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1670>

3. Ляпін Д. Засади дерегуляції в Україні [Електронний ресурс] / Д. Ляпін. October 27, 2014. – Режим доступу : <http://www.dimitrioliapin.wordpress.com/2014/10/27/засади-дерегуляції-в-україні>
4. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/26/theme26_3_011.php?code=26&indpage=statables
5. Перелік регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua/info/3483>

Myshchysyn I. R. Analysis of the financial state mechanisms for small and medium enterprises in Lviv region.

The article analyzes the state mechanisms of financing business, gives the flaws in the design of government support programs and compares programs of selected cities in Lviv region. It's proposed to improve target setting, providing details and efficiency of programs and take into account the peculiarities of potential of areas.

Keywords: SME sector, government support programs, funding problems, access to credit, efficiency of programs.

Мицишин И. Р. Анализ государственных механизмов финансового обеспечения малого и среднего предпринимательства Львовщины.

Проанализированы государственные механизмы финансового обеспечения предпринимательства, отмечаются недостатки в разработке государственных программ, проведено сравнение программ развития выбранных городов Львовщины. Предложено повысить целевой характер, детализацию и действенность программ, которые должны учитывать особенности территорий, их потенциал.

Ключевые слова: сектор МСП, государственные программы поддержки, проблемы финансирования, доступ к кредитным ресурсам, эффективность программ.